

Oponentní posudek disertační práce

Název práce: Křesťansko-muslimský dialog v Evropě

Autorka: Kateřina Děkanovská

Autorka se zaměřuje na problematiku východisek, možností a úskalí koexistence, spolupráce a dialogu křesťanů a muslimů v Evropě. Vzhledem k tomu že se jedná o komplexní jev, volí autorka interdisciplinární perspektivu. V prvním oddílu práce předkládá základní teoretický rámec svého bádání, tedy definuje základní pojmy jako mezináboženský dialog, jeho účel a smysl, dějiny mezináboženského dialogu a také jeho jednotlivé roviny.

V dalším oddílu své práce se autorka zaměřuje na teologická východiska mezináboženského dialogu, tedy zejména na základní modely křesťanského přístupu k mimokřesťanským náboženstvím, tak jak se vyprofilovali v křesťanské bohoslovecké rozpravě (exkluzivismus, inklusivismus, pluralismus a postpluralismus).

Ve třetím oddílu zaměřuje autorka pozornost na témata, která přicházejí v úvahu právě v rozhovoru křesťanů s muslimy (a nikoli třeba buddhistů se Židy). Tato témata dělí do několika kategorií, věnuje pozornost dialogu mezi muslimy a křesťany o pojetí Boha, o trojičním učení a učení o Kristu, dále o pojetí svatého Písma a dále zařazuje také několik témat praktických, jako je právo a veřejná správa, misie, modlitba a etika.

V dalším oddílu své práce autorka upozorňuje na složitou provázanost mezi problematikou mezináboženského dialogu a sekulárním společenským prostředím, což je obzvláště relevantní hledisko zejména vzhledem k evropské situaci, která autorku zajímá přednostně. V této souvislosti autorka zařazuje do svého bádání také základní přehled o problematice migrace a integrace muslimských přistěhovalců v evropských zemích a podává základní výčet muslimských organizací, působících na území Evropy.

Druhou část své práce autorka věnuje konkrétní situaci na poli křesťansko-muslimských vztahů v jednotlivých evropských zemích. Nejprve si všímá mezinárodních organizací a institucí, které mají vliv na utváření, rámec, průběh a charakter křesťansko-muslimských setkávání a vztahů. V této souvislosti uvádí jak relevantní sekulární mezinárodní organizace, tak také mezinárodní náboženská seskupení, organizace a instituce, které se věnují problematice mezináboženských vztahů a konkrétně principům koexistence a kooperace mezi křesťany a muslimy.

Ve druhém, třetím, čtvrtém a pátém oddílu druhé části své práce podává autorka postupně přehled situace na poli křesťansko-muslimského dialogu v jednotlivých zemích Evropy. Nejprve v zemích západní Evropy, poté ve skandinávských zemích, dále ve střední a východní Evropě a nakonec v jižní Evropě a v oblasti Balkánského poloostrova. U každé sledované oblasti autorka poukazuje na historická a kulturní specifika a na společenské a politické souřadnice, v jejichž rámci se vzájemné setkávání a případně dialogická spolupráce muslimů a křesťanů odehrává.

V závěrečném exkurzu autorka pro srovnání uvádí základní informace o křesťansko-muslimském dialogu v syropalestinské oblasti, kam řadí země jako je Turecko, Sýrie, Libanon, Izrael a Palestina a Jordánsko. Na závěr své práce autorka rekapituluje badatelský výtěžek a vyslovuje základní shrnující teze a hypotézy ohledně možností budoucího vývoje dialogu křesťanů a muslimů na území Evropy.

Předloženou disertační práci pokládám za zdařilou. Práce se vyznačuje vysokou jazykovou a stylistickou úrovní, má logickou strukturu a zpracovává úctyhodné množství relevantní odborné literatury v několika jazycích. Metodicky je práce provedena přesvědčivě, stanoví jasně cíle bádání a zvolenou metodu. Závěrečná rekapitulace badatelského výtěžku je v zásadě přesvědčivá.

Jako oponent nicméně uvádím několik připomínek, které se mohou stát předmětem rozpravy při obhajobě předložené disertační práce. Práce vyniká rozsahem zohledňovaných skutečností, kontextů a souvislostí, které autorka do své práce zařadila, což jistě patří mezi její přednosti. Na druhé straně ovšem ne vždy dokázala jednotlivé dílčí výsledky a perspektivy sledované v jednotlivých kapitolách přesvědčivě integrovat v koherentní celek. Například velmi detailní a důkladná rozprava o teologických předpokladech mezináboženského dialogu a o možnostech a úskalích jednotlivých paradigmat křesťanské teologie ve vztahu k mimokřesťanským náboženstvím není v následujících částech práce dále přesvědčivě zakomponována do celkové architektury disertace. Zdá se, že jakmile autorka tuto problematiku pojednala, přešla k dalším souvislostem a kontextům, aniž by průběžně těžila z výsledků bádání uvedených v části věnované teologickým předpokladům mezináboženského dialogu.

Celkově se zdá, že část první, věnovaná zejména jednotlivým kontextům teoretických souvislostí a souřadnic sledované problematiky, a část druhá, věnovaná empirickému výzkumu konkrétních aktivit, projektů a organizací působících ve sledované oblasti v jednotlivých částech Evropy, nejsou vzájemně dostatečně propojeny a integrovány v koherentní celek. Tyto dvě části jsou spíše prezentovány paralelně vedle sebe, aniž by (dostatečně explicitním způsobem) část první tvořila předivo souvislostí a východisek a rámcový kontext části druhé.

Část druhá má místy charakter jakéhosi přehledového katalogu jednotlivých aktivit v jednotlivých zemích Evropy, přičemž není zcela zřejmé, nakolik je (v některých případech) rozhodujícím zdrojem informací o sledovaných projektech, aktivitách a organizacích jejich sebereprezentace na internetu. S tím souvisí otázka, nakolik jsou tyto jednotlivé aktivity a organizace opravdu významnými faktory a „hráči“ na poli křesťansko-muslimského dialogu a spolupráce ve sledovaných zemích. Není vždy snadné udělat si jasnou představu o tom, jaký je vztah mezi sebereprezentací daného projektu či organizace a reálným významem, který tento projekt či organizace ve společnosti má.

Zdá se také, že autorka v případě některých evropských zemí prostřednictvím odborné literatury a hloubkových rozhovorů se znalci dosáhla opravdu velmi hlubokých znalostí o problematice křesťansko-muslimských vztahů v daném regionu, zatímco v případě jiných zemí není ponor do problematiky srovnatelně hluboký.

Do jisté míry problematické se mi jeví také srovnání se Syropalestinou. Autorka toto srovnání odůvodňuje tím, že je zde obrácená situace, co se týče poměru mezi křesťany a muslimy. Obávám se však, že to není tak úplně pravda. Postavení křesťanů a křesťanských církví v Evropě by totiž muselo být podobné, jako je postavení či veřejný význam a společenská důležitost islámu v zemích Syropalestiny. Domnívám se, že faktor odnáboženštění veřejného života v evropských zemích je velmi významnou proměnnou, která problematizuje veškerý možný výtěžek tohoto srovnání. Křesťané v Evropě nejsou vůči muslimům ve stejné ba ani v podobné situaci, v jaké jsou muslimové vůči křesťanům a v zemích Syropalestiny, zejména co se týče složitého přediva vztahů mezi náboženstvím a

politikou. Navíc, autorka avizuje srovnání mezi křesťansko-muslimskými aktivitami v zemích Syropalestiny a křesťansko-muslimskými dialogickými aktivitami v zemích Evropy, ale toto srovnání vlastně neprovádí. Spíše popisuje, co se děje v zemích Syropalestiny, ale komparace, tedy důsledné a výslovné srovnání s evropskou situací je provedeno jen v náznaku.

I zde se ukazuje, že druhá část autorčiny práce spíše než metodickou analýzu a kritickou interpretaci zjištěných skutečností nabízí především sběr relevantních dat. Sběr dat je neobyčejně silnou stránkou této disertační práce, ale domnívám se, že na platformě tohoto sběru empirických dat měla být provedena kritická analytická interpretační práce, tak aby bylo možné formulovat zřetelné teze, které by byly tvůrčím badatelským výtěžkem předložené práce a které by byly náležitě vyargumentovány a opřeny o důkazní materiál. Autorčin závěr tento badatelský výtěžek pouze naznačuje, autorka zde stručně formuluje některé zobecnitelné závěry, založené na shromážděných empirických datech. Domnívám se však, že závěr měl být rozsáhlejší, že měl obsahovat důkladnou kritickou analýzu a vědeckou interpretaci shromážděných údajů, shrnutou do několika tezí, které by tvořily jasně formulovaný vědecký příspěvek předložené disertační práce.

Navzdory zmíněným připomínkám práci považuji v zásadě za velmi zdařilou, je to pozoruhodný výkon, zejména k vzhledem k obrovskému množství odborné literatury a pramenného materiálu, které autorka zpracovala. Práci rozhodně doporučuji k obhajobě.

V Praze 10. 7. 2011